

Nr 28.

Ankom till Riksdagens kansli den 7 april 1910 kl. 4 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bildandet af en lånefond, afsedd att för mindre bemedlade personer bereda tillfälle att inom städernas områden förvärfva bostäder.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion (nr 201) har herr Lindhagen jämte fem andra af kammarens ledamöter hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bildande af en lånefond, afsedd att genom utlämnande af lån bereda mindre bemedlade personer tillfälle att inom städernas områden förvärfva sig bostäder.

Till stöd för denna hemställan har af motionärerna anförts följande:

»Lösningen af städernas bostadsfråga är gifvetvis en statsangelägenhet lika viktig och trängande som någon annan omsorg om medborgarnas välfärd. Redan nu har staten inrättat en lånefond för småbrukares och arbetares bosättning på landsbygden. Det synes vara på tiden, att staten på samma sätt gör en motsvarande ansats att, med sina större resurser och möjlighet att upptaga billigare lån än kommuner och enskilda, söka komma till hjälp vid lösandet af storstädernas bostadsfråga.

Ett steg i denna riktning togs af statsmakterna vid 1907 års riksdag genom lagstiftningen om tomträtt, om hvilken det från regeringshåll i Andra kammaren uttalades den förhoppningen, att den skulle blifva till verkligt gagn för sitt afsedda ändamål. Detta gagn blir dock ingen betydelsefull verklighet utan byggnadslån. Det synes därför vara på sin plats, att äfven staten lämnar sitt stöd härtill genom bildandet af en särskild lånefond för bebyggandet af mark, som af det allmänna inom stadssamhällen upplåtes mot tomträtt. På detta sätt blir staten jämväl

i tillfälle att kunna göra verklighet af tomträttsupplätelser på kronan tillhörig mark.

Möjligen bör lån ur en dylik fond kunna beredas äfven till låntagare, som med full äganderätt innehar den tomt, han tänker bebygga. Men önskligt synes vara, att lån beviljas företrädesvis till tomträttshafvare mot säkerhet af in-teckning i tomträ-tten. Tomträ-tten behöfver nämligen nu, såsom en ny och lätt misstrodd institution, stöd i början för att komma till anseende och användning, och genom tomträ-ttens befrämjande upprätthålles också bäst statsintresset.

Önskligt vore, om lån kunde beviljas såväl direkt till enskilde som till kooperativa föreningar eller bolag, hvilka bygga i ändamål att sedan uthyra bostadslägenheten till egna medlemmar eller andra bostadssökande.

Naturligtvis är en lånefond, motsvarande exempelvis till beloppet den för landsbygden upprättade, ej ägnad att göra någon så stor insats för fyllandet af det stora aktuella behofvet. Alltid skall den dock verka något. Och framför allt vinnes ett erkännande af den i forna dagar hyllade principen, att staten har skyldighet att direkt vårda sig äfven om stadsbornas bostadsförhållanden.

På hufvudsakligen nu anförda skäl ifrågasattes vid 1908 års riksdag i en inom Andra kammaren väckt motion bildandet af en lånefond, afsedd att genom utlämnande af lån bereda mindre bemedlade personer tillfälle att inom städernas områden förvärfva sig bostäder. Denna framställning tillstyrktes enhälligt af femte tillfälliga utskottet med en utförlig motivering. Kam-maren afslog emellertid motionen, ehuru med den knappa majoriteten af 67 röster mot 64.

Vid denna utgång väcktes motionen ånyo vid förlidet års riksdag och blef äfven då enhälligt tillstyrkt af femte tillfälliga utskottet, som vid ärendets nu förnyade pröfning till alla delar vidhöll det af samma utskott 1908 afgifna yttrande i detta ämne. Andra kammaren biföll nu motionen med 131 röster mot 61.

Första kammaren åter afslog, på sitt tillfälliga utskotts hemställan, densamma. De skäl, på hvilka detta afslag grundade sig, synas emellertid icke vara af beskaffenhet att kunna undanskjuta den viktiga frågans förande fram till sin lösning och de lämnades heller icke obestridda inom denna kammare, och vid ärendets behandling uttalades af talare sympatier för motionen.

Behofvet af att staten lämnar sin medverkan till lösande af den mindre bemedlade stadsbefolkningens och stadsarbetarnes bostadsfråga förefinnes fortfarande. Detta torde icke kunna förnekas, lika litet som

det rättvisa uti att staten lämnar städerna det motsvarande stöd, som i förevarande afseende redan kommer landsbygden till del.»

Såsom motionärerna erinra, ha motioner af i hufvudsak enahanda lydelse som den nu förevarande blifvit väckta vid 1908 och 1909 års riksdagar samt båda gångerna hänvisats för förberedande behandling till Andra kammarens femte tillfälliga utskott. I sitt förstnämnda år afgifna yttrande anförde utskottet bland annat:

Historik.

Uppenbart torde vara, att rättvisan kräfver, att åtgärder nu vidtagas för att åstadkomma en förbättring i de ofta synnerligen ogynnsamma bostadsförhållandena i städerna. Några principiella skäl däremot hafva icke heller anförts, utan har från flera håll tvärtom erkänts det berättigade i detta kraf. Såsom motionärerna alldeles riktigt framhållit, är lösningen af städernas bostadsfråga en lika viktig statsangelägenhet som någon annan omsorg om medborgarnas välfärd. Mer än en gång har med rätta framhållits betydelsen för individen såväl som för samhället af goda hem, och det behöfver icke särskildt framhållas, hvilket menligt inflytande dåliga sådana utöfva, i all synnerhet på det uppväxande släktet. Men möjligheterna för att bilda goda hem kunna knappast vara tillfinnandes för de mindre bemedlade med de bostadsförhållanden, som oftast äro rådande i våra städer, särskildt de större. Med trångboddheten och inneboendesystemet, allt följer af bristen på goda bostäder till rimliga priser, kan icke förenas tanken på goda hem. Goda bostadsförhållanden äro därför en nödvändig förutsättning. Osunda bostadsförhållanden medföra äfven faror för släktets sundhet och hälsa. Man behöfver härvid t. ex. blott erinra om de talrika uttalanden från läkare och andra auktoriteter, om hvilken stor roll goda bostäder hafva i kampen mot tuberkulosen, och hur svår för att icke säga hopplös denna kamp ofta är, där den förhärjande sjukdomen främjes af eländiga bostadsförhållanden. Och på olika områden och i många afseenden skall kunna påvisas den betydelse som bostadsfrågan har. Omtanken bör således mana till att i dessa afseenden söka uppnå bättre förhållanden än de nu rådande.

Det kan måhända för en och annan synas, som om städerna själfva skulle hafva förmåga att ensamma råda bot på härvidlag rådande förhållanden och äga resurser att omskapa dem. Men missförhållandena synas taga sådana proportioner, att alla de hjälpmedel, som kunna stå till buds, måste tagas i anspråk, och mer än en väg måste öppnas för att nå det eftersträfvade målet. Då staten dessutom för landsbygdens del redan lämnat sitt stöd och sin medverkan för att åt mindre bemedlade lämna

tillfälle att skapa sig egna hem, så är det väl också berättigadt, att staten lämnar ett motsvarande stöd äfven i fråga om städerna.

Med afseende på sättet härför har, såsom förut anförts, tidigare ifrågasatts, att den nu befintliga, för landsbygden afsedda egnahemslånefonden skulle utsträckas att gälla äfven för stadsområdena. Förhållandena i städerna torde härvidlag emellertid i åtskilliga afseenden ställa sig något olika mot förhållandena på landsbygden, så att skäl synas tala för, att en för städerna särskild afsedd lånefond bör bildas, för hvilken särskilda bestämmelser blifva gällande.

Skall ett verksamt understöd kunna gifvas till lösningen af bostadsfrågan för de mindre bemedlade i städerna, synes statslån i detta syfte ej böra begränsas till egna hem, i den mening därmed afses med den nu befintliga, för landsbygden gällande lånefonden, enligt hvilken lån endast medgifvas till enskilda och afseende förnämligast enfamiljshus, utan borde en blifvande utredning äfven böra omfatta frågan om att medgifva lån till bostadsföreningar, kooperativa företag eller bolag, som hafva till syfte att bygga bostäder för arbetare och mindre bemedlade. Här kan ju nämligen icke blifva fråga om enbart enfamiljshus utan äfven bostadshus med flera lägenheter. Det finnes t. ex. bostadsföreningar, som till sina medlemmar med en viss äganderätt upplåta lägenheterna i det af föreningen uppförda huset. Lägenheten inlöses af medlemmen och blir på det sättet hans »egna hem». Huset äges i öfrigt och förvaltas gemensamt af lägenhetsinnehafvarne eller föreningen. Men äfven andra former för associationer på detta område torde förefinnas. En kooperativ förening, som uppför bostadsbyggnader och till själfkostnadspris uthyr lägenheter till sina medlemmar, är en form, som i vissa fall torde hafva företrädet framför den förut omnämnda bostadsföreningen, hvari medlemmarne inlösa hvar sin lägenhet, och äfven ofta framför den anordning, där den enskilde besitter ett litet enfamiljshus, som han ensam skall vårda och underhålla. Slutligen hafva äfven aktiebolag bildats i syfte att bygga arbetarebostäder och genom att själfva ålägga sig en begränsad låg ränta på det nedlagda kapitalet angifvit och garanterat syftet med sin verksamhet vara att åstadkomma goda arbetarebostäder till rimligt pris. Ett understödjande genom statslån af associationer utaf olika slag på detta område skulle nog uppmuntra denna verksamhet och kunna i sin mån bidraga till lösandet af de svårigheter, städernas bostadsfråga nu vållar.

Gifvet är, att staten vid sitt genom lånen gifna understöd må fordra, utan att därmed skapa onödiga byråkratiska omgångar, sådana garantier,

som trygga, att det åsyftade ändamålet, skapandet af goda bostäder till bästa möjliga villkor, också blifver främjadt.

En annan sida af saken är, att hänsyn härvidlag bör särskildt tagas till det nya tomträttsinstitutet. Införandet af detsamma afsåg ju att vara ett led i sträfvandet för förbättrade bostadsförhållanden i städerna. Den enskilda krediten synes emellertid ännu hålla sig borta från eller afvakande i fråga om lån till byggnader å mark, som upplåtits med tomträtt. Tydligt är, att det nya tomträttsinstitutet skall under sådana förhållanden blifva i mer eller mindre grad en lag på papperet, om icke staten träder i viss mån stödande till. Det torde därför finnas skäl för den af motionärerna framförda meningen, att en blifvande statslåneverksamhet för främjande af städernas bostadsfråga bör inriktas på att bevilja lån icke allenast åt dem, som äga mark med full äganderätt, utan äfven åt tomträttsinnehafvare. Dessa senare torde särskildt inom de större stadssamhällena, där marken är dyr och svår att förvärfva, kanske företrädesvis böra understöjas med lån.

Motionärerna hafva icke vidrört frågan om huru förmedlingen af statslånen i förevarande fall skulle äga rum. Den kan ju emellertid ske genom föreningar eller aktiebolag, som kunna befinnas lämpliga som låneförmedlare, såsom ju är bestämdt i afseende å den redan befintliga egnahemslånefonden, eller, såsom också har framhållits, kan låneförmedlingen äfven ske genom sparbankerna. Men det torde äfven kunna ifrågasättas, huruvida icke stadskommunerna själfva genom sina styrelseorgan kunde uppträda som lämpliga låneförmedlare. I detta sammanhang anser sig utskottet böra till öfvervägande äfven framföra tanken på, att stadskommun, såsom villkor för statens understöd i berörda syfte inom dess område, själf till en viss grad bidrager till den ifrågavarande låneverksamheten.

Utskottet hemställde sålunda, att Andra kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, att Kungl. Maj:t behagade, efter verkställd utredning, till Riksdagen afgifva förslag om bildandet af en lånefond, afsedd att genom utlämnande af lån bereda mindre bemedlade personer tillfälle att inom städernas områden förvärfva sig bostäder.

Enligt hvad ofvan anförts, afslog emellertid Andra kammaren motionen med 3 rösters majoritet eller med 67 röster mot 64.

Vid ärendets förnyade pröfning under förlidet års riksdag erinrade utskottet om den af 1908 års riksdag beslutade ändring angående bestämmelserna för egnahemslånefondens användning, att den numera får tagas

i bruk för beredande af egna hem åt mindre bemedlade jämväl å till stad hörande område, för hvilket stadsplan icke blifvit fastställd. Då emellertid utskottet förmenade, att denna ändring hufvudsakligen skulle komma att få betydelse i fråga om jordbrukslägenheter, som ligga inom stads jurisdiktionsområde, syntes därmed föga vunnet för lösning af den mindre bemedlade stadsbefolkningens bostadsfråga.

Med erinran tillika, att Kungl Maj:t för 1909 års Riksdag (i propositionen nr 42) framlagt förslag om utlämnande af lån ur den nuvarande egnahemslånefonden jämväl åt innehafvare af tomträtt och i samband därmed om godtagande af inteckning i tomträtt såsom säkerhet för egnahemslån, hänvisade utskottet till det yttrande, som chefen för jordbruksdepartementet i frågan afgifvit till statsrådsprotokollet. I nämnda yttrande framhölls nämligen särskildt, att anordningen om godtagande af inteckning i tomträtt uppenbarligen komme att sakna sin största betydelse, så länge egnahemslån ej finge utlämnas å till stad hörande område, hvarför stadsplan faststälts. Detta uttalande syntes utskottet innefatta ett indirekt erkännande af önskvärdheten utaf statslåneverksamhetens utsträckning för främjandet af egna hems bildande äfven å städernas planlagda områden.

Då en utsträckning af statens låneverksamhet för nämnda ändamål enligt utskottets åsikt borde hafva till följd upprättande af en ny lånefond, och skäl ej saknades för det antagande att det vid en blifvande utredning angående berörda låneverksamhet skulle finnas lämpligt att låta denna lånefond äfven afse beredandet af bostäder å städernas icke planlagda områden, ansåg sig utskottet böra utan någon förändring vidhålla den af 1908 års femte tillfälliga utskott i ämnet gjorda hemställan.

Sedan Andra kammaren med 70 rösters majoritet bifallit utskottets hemställan samt beslutet delgifvits Första kammaren, remitterade denna senare motionen till förberedande behandling af sitt andra tillfälliga utskott, som hemställde om afslag å motionen. Utskottet ansåg nämligen, att afseende borde fästas därå, att 1908 års Riksdag utsträckt rättigheten att bevilja lån ur den redan befintliga egnahemslånefonden äfven till hem på stads icke planlagda område, samt anförde såsom ytterligare skäl för afslag i hufvudsak följande:

»Utskottet hyser den uppfattningen, att det i allmänhet råder en afsevärd åtskillnad mellan å ena sidan egnahemsidan, sådan den tillämpats på landsbygden och städernas icke planlagda områden, samt å andra sidan den nu föreslagna inom städernas planlagda områden. I förra fallet beredes kroppsarbetaren tillfälle att bo mera för sig själf och att få lefva under mera naturenliga och bättre hygieniska förhållanden, hvilka förmåner ej

kunna nog värderas, i all synnerhet då det gäller det uppväxande släktet. Genom arbete å det egna hemmet får arbetaren alltmera intresse för detta och sporras ofta nog att förbättra och försköna detsamma samt undviker på så sätt en hel del med stadslifvet förenade olägenheter och frestelser.

Att nu härifrån taga steget till att staten blir förläggare vid uppförandet af arbetarebostäder å städernas planlagda områden är uppenbarligen en fråga af helt annan innebörd. Såväl 1899 som 1904 har Riksdagen tydligt uttalat detta. Redan markens dyrhet lägger hinder i vägen för ett allmännare anordnande af enfamiljshus, hvilket byggnadssätt här i regeln torde få anses såsom ett visst öfverflöd. Tillika förefinnes härstädes ett naturligt kraf på gator, afloppsledningar, vatten och belysning, som högst väsentligt ökar kostnaderna. Ett helt annat byggnadssätt kommer därför att användas.

Utskottet instämmer till fullo i hvad som yttrats om lämpligheten af sammanslutningar till beredande af goda arbetarebostäder till rimligt pris. Men städerna torde icke sakna möjlighet att utan hjälp af statsmedel underlätta det ur så många synpunkter önskvärda ordnandet af arbetarebostadsfrågan. Och vill utskottet här anmärka, att, där i enstaka fall någon af våra större städer fått stadsplan fastställd å någon mera aflägsen del af stadens område med billigare tomtpris för uppförande af enfamiljshus, kommunen själf utan någon större svårighet bör kunna förhjälpa arbetare till billiga byggnadslån, där så pröfvas behöfligt och lämpligt. För öfrigt kunna sammanslutningar och kassor på enskild väg lättare komma till stånd i städerna än på landet. Man har äfven grundade förhoppningar på förverkligande af en stadshypotekskassa, som tillhandagår med så billiga lån som möjligt äfven till arbetarebostadshusen.

För landsbygden och städernas icke planlagda områden äro länen med beräkning lågt satta, och deras användning kommer snart att finna en naturlig begränsning. Helt annat är förhållandet med städernas planlagda områden. Bidragen måste här tillmätas vida större, för att det afsedda ändamålet skall vinnas; och torde det blifva svårt att hålla anspråken och beloppen inom begränsadt omfång. Det är emellertid påtagligt att ett sådant långifvande ej blott är betänkligt ur synpunkten af alltför stora kraf på det allmänna, utan äfven kan medföra ett af förhållandena eljest ej påkalladt byggande i städerna. Detta är alltid betänkligt, men skulle en stads ekonomi hufvudsakligen vara grundad på en eller flera storindustrier och dessa utflytta, hvarpå man redan sett flerfaldiga exempel, kunde följderna blifva högst allvarsamma ej minst för låntagarne.

Äfven bör i detta sammanhang beaktas den omkastning, som på se-

nare är ägt rum i många städers bostadsfråga, i det till följd af nya och förbättrade lokala kommunikationer arbetarehem i mängd kunnat förläggas till städernas omgifningar.»

Vid ärendets behandling i Första kammaren blef motionen visserligen afslagen utan votering, men erkändes af en talare vara af den beskaffenhet, att den måste hälsas med sympati af en stadsrepresentant. Bristen på sunda och goda bostäder, isynnerhet i större samhällen, vore en kräftskada, som både stat och kommun borde arbeta på att få afhjälpt. Talaren uttryckte därför sin förvissning om, att regeringen skulle ägna frågan sin uppmärksamhet och försöka att på allt sätt förhjälpa stadsarbetarna till goda bostäder.

En annan talare bemötte åtskilliga af de skäl, hvarpå Första kammarens tillfälliga utskott grundat sitt afslagsyrkande. Den ersättning, man velat bereda städernas invånare genom att utsträcka lånerätten till grundande af egna hem äfven inom städernas icke planlagda områden, vore af illusorisk art. Med den utsträckning, som stadsplanerna nu äga, funnes det endast få ställen, där kommunikationerna voro sådana, att en arbetare kunde bo utom själfva stadsområdet och ha sitt arbete inom det samma. För öfrigt skulle det för städerna själfva medföra ganska stor olägenhet, att arbetarförstäder uppbyggdes, hvilka förr eller senare skulle förorsaka städerna direkta utgifter för dränering och mycket annat, ett uttalande, som ytterligare underströks af en tredje talare, hvilken enligt inhämtade upplysningar isynnerhet från våra smärre städer erfarit, att begränsningen af statens understöd till endast sådana hem, som upprättades utom städernas planlagda områden, vore till bestämd olägenhet. Beträffande åter den uttalade förmodan, att stadskommunerna själfva skulle kunna utan hjälp af statsmedel underlätta det ur så många synpunkter önskvärda ordnandet af arbetarbostäder, vore det för städerna omöjligt att gifva sig in på något sådant och farligt för dem att belasta sig ytterligare med utgifter samt öka de stora skulder, hvarunder många af dem redan suckade. Det enda sätt, hvarpå man kunde föreställa sig, att städerna skulle medverka, vore att inom det planlagda området reservera särskilda områden, på hvilka egnahemstomter såldes för billigt pris, förutsett att statsmakterna funne det lämligt att understödja en sådan sträfvan.

*Utskottets
yttrande.*

Den egnahemslånerörelse, som redan införts i vårt land, befinner sig ännu på försöksstadiets område. Ännu har icke så lång tid förflutit, sedan dylika lån började tagas i anspråk, att utrönas kunnat, huruvida läntagarna i allmänhet äro i stånd att fullgöra åtagna amorteringsskyldigheter. Visar det sig, att svårigheter förefinnas i fråga om jordbrukslägenheter,

lärer väl ännu större sådana vara att befara rörande bostadslägenheter, hvilka senare gifvetvis mindre än de förra äro ägnade att säkerställa lån-gifvaren.

Det är här fråga om att staten skall bilda en lånefond, hvarur mindre bemedlade personer skulle kunna erhålla lån till förvärfvandet af bostäder äfven inom städernas planlagda områden. Denna fråga bör, enligt utskottets mening, ses från mer än stadssynpunkt. Man måste tänka på hvad som kan gagna hela landet. Vid en sådan betraktelse finner man, att en fara hotar. Städernas befolkning har vuxit alltför hastigt genom invandring från landsbygden, och denna landsbygdens åderlåtning till för-mån för städerna bidrager till att utmatta landtbruket, vårt lands moder-näring. I städerna gå skaror sysslolösa, åt hvilka det begäres, att landet skall skaffa nödhjulsarbete, men under tiden få stora sträckor af vårt land ligga ouppodlade, och redan upptagna åkertegar växa igen af brist på erforderliga arbetskrafter. Enligt utskottets mening kan det icke anses förenligt med en klok statshushållning att i sådan grad stödja städerna, att det skulle blifva ännu mer lockande för landsbygdens arbetare att begifva sig dit. Staten bör, så långt möjligt är, så reglera förhållandena, att proportionen emellan städernas och landsbygdens befolkning på ett normalt sätt upprätthålles. Om så icke sker, lider hela folket därpå. Städernas bostadsfråga såväl som hela landets sunda utveckling främjas enligt utskottets åsikt bäst, om landsbygden kunde blifva i högre och städerna i mindre grad lockande för folket.

Regering och Riksdag hafva insett den fara, som hotar lands-bygden, därigenom att den affolkas. Därför ha beviljats billiga lån till egna hem och småbruk i tanke på, att det skulle i någon mån hämma rusningen till städerna. Skulle motionärernas här gjorda yrkande blifva Riksdagens beslut, motverkades eller upphäfdes därigenom den fördel, som i nämnda afseende bereds åt landsbygden för att behålla folket där.

Industrien har redan börjat i någon ringa mån flytta ut på lands-bygden, och tecken tyda på att det kommer att ske i allt större utsträck-ning. Man kan sålunda vänta, att den trångboddhet, som förefunnits i städerna, skall minskas. Under sådana förhållanden vore det oklokt af staten att uppmuntra till ökad byggnadsverksamhet.

Utskottet vill icke bestrida önskvärdheten af, att arbetarna få billiga bostäder. Men detta kan icke gärna vinnas genom att gå motionärernas önskan till mötes, ty tomter inom städernas planlagda områden äro för-hållandevis de allra dyraste att bygga på. Skola arbetarna bo billigt, måste de förskaffa sig tomter, som ligga utanför de planlagda områdena.

Där få de icke blott billigare bostäder, utan äfven mera solsken och friskare luft, hvilket har stor betydelse för dem själfva, och ännu mera för deras barn.

Motionärerna tyckas icke själfva vänta stort ekonomiskt gagn af sitt förslag, om det blefve upphöjdt till lag. De säga nämligen, att en sådan lånefond är ej ägnad att göra någon så stor insats för fyllandet af det aktuella behovet. Alltid skall den dock verka något. Och framför allt vinnes ett erkännande af den i forna dagar hyllade principen, att staten har skyldighet att direkt vårda sig äfven om stadsbornas bostadsförhållanden. Häraf tyckes framgå, att motionärernas önskan går mera ut på att få en teoretisk princip fastslagen än att vinna ett ekonomiskt resultat.

Denna motion har visserligen vid två föregående riksdagar tillstyrkts af utskottet, men frågan har genom 1908 och 1909 års riksdagar kommit i en annan ställning. Enligt hvad förut upplysts, vidtogs vid 1908 års riksdag sådan förändring af bestämmelserna för den nuvarande egnahems-lånefondens användning, att den får tagas i bruk för beredande af egna hem åt mindre bemedlade jämväl å till stad hörande område, för hvilket stadsplan icke blifvit fastställd. Och vid 1909 års riksdag bifölls Kungl. Maj:ts proposition om upprättandet af Konungariket Sveriges stadshypotekskassa. Sålunda är det redan möjligt att för bostäder utanför städernas planlagda område erhålla lån af egnahemslånefonden, och hvad städernas planlagda område angår, har man hypotekskassan att tillgå. En ny lånefond för städerna synes utskottet sålunda icke vara af behovet påkallad.

På grund af det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 april 1910.

På utskottets vägnar:

ULRIK LEANDER.

Reservation

af herrar *Leander*, *Pålsson* och *Svensson* i Nyköping, som ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner de af femte tillfälliga utskottet under de båda närmast föregående riksdagarne åberopade skäl för bildande af en egnahems-

lånefond jämväl för mindre bemedlade stadsinvånare i hufvudsak ännu kvarstå. Utskottet har därför ansett sig sakna anledning att frånga sin förut intagna ståndpunkt till frågan. Väl har genom fjolårets riksdagsbeslut »Konungariket Sveriges stadshypotekskassa» kommit till stånd, men denna kassas uppgift är tydligen en helt annan än att i någon större omfattning främja uppkomsten af sådana hem, hvarom här är fråga. »Förordning angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet» stadgar i §§ 6—8, att hypoteksförening må meddela lån allenast mot säkerhet af in-teckning *i bebyggd och mot brandskada försäkrad fastighet*, belägen inom samhälle, som enligt föreningens reglemente tillhör dess verksamhetsområde, att fastighet, hvarå lån sökes, skall besiktigas och värderas af för sådant ändamål särskildt utsedde värderingsmän, samt att amorteringslån må beviljas *intill hälften* af det sålunda uppskattade värdet.

Om man också kan tänka sig, att stadshypoteksföreningarna skola i någon mån främja befolkningens inom städerna egnahemrörelse genom att bevilja lån till bolag eller föreningar, som bildats i syfte att uppföra arbetarbostadshus och som äro i stånd att uppfylla föreskrifterna för låns erhållande, synas dock ofvan åberopade stadganden ur gällande förordning i de allra flesta fall lägga hinder i vägen för den enskilde, mindre bemedlade arbetaren att medelst lån hos vederbörande hypoteksförening skapa sig ett eget hem. Tillika må erinras, att stadshypoteksföreningarna icke utlämna lån mot in-teckning i tomträtt, hvilket enligt utskottets mening måste anses såsom ett försvagande af deras betydelse för lösningen af här omhandlade fråga.

Den uttalade farhågan, att bildandet af en egnahemslånefond äfven för städerna skulle förorsaka en ännu större tillströmning till dessa än för närvarande, synes utskottet öfverdrifven. Enligt utskottets mening är det tillgång på arbete och utsikt till förvärf, som lockar folk till städerna. När arbetstillgång där ej längre finnes, upphör strömmen af helt naturliga orsaker. I alla händelser kommer det städse att finnas en talrik arbetarbefolkning i våra städer, och utskottet kan ej finna, att trångboddhet och dåliga förhållanden i öfrigt vidkommande denna befolkning skola kunna medföra några fördelar för jordbruket eller landtbefolkningen, utan tvärtom.

Då det påståtts, att anspråken på en dylik fond som den här ifrågasatta skulle bli så stora, att det skulle möta svårighet att hålla beloppen inom begränsadt omfång, tillåter sig utskottet erinra om, att det tillkommer Riksdagen att bestämma fondens storlek. Motionärerna synas icke ställa sina fordringar högre, än att fonden skulle till beloppet motsvara den,

som upprättats för landsbygden. I detta sammanhang tillåter sig utskottet uttala förhoppning om, att, därest fonden skulle komma till stånd, de myndigheter, som finge sig ålagdt att förmedla utlåningen, skulle fullgöra sitt uppdrag med omsorg och urskillning, så att inga andra än däraf för-
tjanta personer komme i åtanke.

Enligt uppgifter, som utskottet införskaffat, har i Tyskland sedan rätt långt tillbaka en särskild uppmärksamhet från det allmännas sida ägnats bostadsfrågan. Tyska riket har sålunda — utom de summor, som inom hvarje särskild förvaltningsgren användts till uppförande af tjänstebostäder, 1903 uppgående till omkring 34 miljoner mark — från 1901 till och med 1908 beviljat en summa af 33 miljoner mark dels till uppförande af mindre bostäder för i rikets tjänst anställda arbetare och lägre tjänstemän, dels till utlåning åt allmännyttiga bostadsföreningar. Till det förra ändamålet har användts omkring 8 miljoner mark, medan icke mindre än 25 miljoner användts till utlåning åt omnämnda föreningar. Genom rikets låneverksamhet ha iordningställt 4,461 bostäder för lägre tjänstemän och arbetare. I samband med denna utlåning har äfven tyska riket i allt större utsträckning avslutat tomträttskontrakt — Erbbauverträge — med bostadsföreningarna.

De särskilda tyska staterna ha följt detta exempel af det tyska riket. Denna sträfvan åter från det allmännas sida att åstadkomma bättre och billigare bostadsförhållanden synes ha haft till följd, att många enskilda kommuner gjort hvad på dem ankommit för den betydelsefulla frågans realiserande.

Utskottet hyser den uppfattning, att bildandet af en lånefond för här ifrågasatt ändamål skulle utgöra en sporre äfven för våra stadskommuner att mera än hittills ägna egnahemsangelägenheten sitt intresse samt själfva medverka för ett bättre ordnande af sina mindre bemedlade inbyggares bostadsförhållanden.

På grund af det sålunda anförda får utskottet hemställa,

att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, till Riksdagen afgifva förslag om bildandet af en lånefond, afsedd att genom utlämnande af lån bereda mindre bemedlade personer tillfälle att inom städernas områden förvärfva sig bostäder.»